

Sygn. akt I C 641/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 1 lutego 2022 r.

Sąd Okręgowy w Krakowie, I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący: Sędzia SO Agnieszka Włodyga

Protokolant: osobiście

po rozpoznaniu w dniu 1 lutego 2022 r. w Krakowie

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa K. G., E. G.

przeciwko (...) Bank S.A. w W.

o zapłatę

I. zasądza od strony pozwanej (...) Bank S.A. w W. na rzecz powodów K. G., E. G. kwotę 108.738,25 zł. (sto osiem tysięcy siedemset trzydzieści osiem złotych dwadzieścia pięć groszy) wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 19 czerwca 2020 r. do dnia zapłaty;

II. oddala powództwo w dalej idącej części;

III. zasądza od strony pozwanej na rzecz powodów, tytułem zwrotu kosztów postępowania, kwotę 6.400 zł. wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty.

Sygn. akt I C 641/20

UZASADNIENIE

wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 1 lutego 2022 roku

Powodowie K. G. i E. G. pozwem z dnia 10 marca 2020 r. (k. 3 i n.), skierowanym przeciwko (...) Bank S.A. z siedzibą w W., wnieśli o:

- zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów łącznie kwoty 108 738,25 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie w płatności liczonymi od dnia 18 lutego 2020 r. do dnia zapłaty;
- zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów zwrotu kosztów postępowania wraz z należnymi odsetkami ustawowymi za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego liczonymi od dnia uprawomocnienia się orzeczenia, którym je zasądzone do dnia zapłaty, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu powodowie wskazali, iż ich roszczenie wynika z umowy kredytu hipotecznego nr (...) indeksowanego do (...) na kwotę 359 204,43 zł, jaką zawarli w dniu 19 czerwca 2007 r. z (...) Bank S.A. w K. – DOM Oddziałem w Ł. z siedzibą w K. (poprzednikiem prawnym strony pozwanej). Swoje żądanie powodowie oparli na art. 410 k.c., twierdząc, że, ponieważ spłacając kredyt nie mieli świadomości, że umowa zawiera postanowienia niedozwolone, które nie wiążą stron, ewentualnie – że jest ona nieważna ex tunc, to spłacając kredyt dokonywali w rzeczywistości nadpłat,

gdyż wysokość należnych bankowi rat kredytowych powinna być niższa, niż to wynikało z przedstawionych przez bank harmonogramów spłat. Na wypadek zaś uznania, że umowa jest w całości nieważna, wskazali, że wszelkie świadczenia związane z przedmiotową umową są w istocie nienależne.

Powodowie w pierwszym rzędzie podnieśli abuzywność wskazanych postanowień umownych odnoszących się do waloryzacji kredytu oraz zasad rozliczania spłat rat kredytowych. Jako sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszające interesy strony powodowej powodowie wskazali postanowienia, poprzez które bank przyznał sobie prawo do jednostronnego regulowania wysokości salda kredytu, jak również wysokości rat kredytowych, przez dowolne, niczym nieograniczone wyznaczanie w tabelach kursów kupna lub sprzedaży franka szwajcarskiego. Dotyczyć to miało tak uruchomienia kredytu, jak i jego późniejszej spłaty i prowadzić do naruszenia zasady ekwiwalentności świadczeń stron. Bank miał również przenieść na stronę powodową ryzyko kursowe. Powodowie wskazali, że pomimo abuzywności kwestionowanych postanowień umownych możliwe jest nadal wykonanie umowy, jako że strony w umowie określiły kwotę kredytu w PLN i ta kwota powinna stanowić podstawę do wyliczenia wysokości rat kredytowych, przy uwzględnieniu nieabuzywnych postanowień umownych (k. 15-16).

Powodowie jednocześnie wskazali, że akceptują stanowisko, zgodnie z którym przedmiotowa umowa może zostać uznana za nieważną, a to poprzez przyjęcie, że kwestionowane abuzywne postanowienia umowne stanowią essentialia negotii umowy kredytu, zaś z uwagi na ich abuzywność oraz brak przepisów dyspozytywnych, które można by odpowiednio stosować, umowa od początku była nieważna, gdyż strony nie określiły głównych wzajemnych świadczeń. W takim przypadku należałoby przyjąć, że wszystkie świadczenia uiszczane przez stronę powodową na rzecz banku stanowią świadczenia nienależne.

Na rzecz argumentacji o nieważności umowy podniesiono również zarzuty sprzeczności umowy z naturą stosunku prawnego (art. 353¹ k.c.), z art. 69 ust. 1 i 2 ustawy Prawo bankowe, oraz zarzut niedoinformowania strony powodowej o ryzyku walutowym.

Uzasadniając wysokość dochodzonego roszczenia pieniężnego wskazano, że kwota 108 738,25 zł stanowi sumę nadpłat dokonanych przez powodów w zakresie uiszczanych rat kredytowych w okresie od 25 marca 2010 r. do 16 sierpnia 2019 r.

Na wypadek zaś przyjęcia nieważności umowy – powodowie wskazali, iż przysługuje im roszczenie o zwrot wszystkich świadczeń przez nich uiszczanych na rzecz banku w związku z umową.

Finalnie (rozprawa w dniu 3 marca 2021 r. – k. 188 i n. oraz pismo zawierające stanowisko końcowe strony powodowej z dnia 24 listopada 2021 r.) powodowie wnieśli o zasądzenie kwoty wskazanej w pozwie, wskazując jako podstawę faktyczną w pierwszej kolejności nieważność umowy bezwzględnie, stwierdzoną przez Sąd choćby przesłankowo, a w drugiej – z powodu klauzul abuzywnych; zaś na wypadek przyjęcia przez Sąd, że umowa jest ważna, wnieśli o zasądzenie kwoty wskazanej w pozwie przy przyjęciu, że umowa jest ważna bez mechanizmu indeksacji i może być stosowana w pozostałym zakresie. Powodowie wskazali jednak, że w dniu zawarcia umowy nie było przepisów dyspozytywnych, które mogłyby znaleźć odpowiednie zastosowanie w miejsce kwestionowanych postanowień umownych.

Strona pozwana (...) Bank S.A. z siedzibą w W. w odpowiedzi na pozew z dnia 16 lipca 2020 r. (k. 72 i n.) wniosła o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powodów na rzecz strony pozwanej kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego z uwzględnieniem opłaty skarbowej od pełnomocnictwa w wysokości 17 zł – według norm przepisanych.

Strona pozwana wskazała m. in., że powodowie w sprawie niniejszej mieli już doświadczenie w zakresie kredytów wyrażonych w walucie (...) w dacie zawarcia spornej umowy, w szczególności kredyt służyć miał w większości zrefinansowaniu wcześniejszego kredytu powodów w walucie (...) zawartego w innym banku, w związku z czym powodowie mieli znać z własnego doświadczenia mechanizmy kredytów wyrażonych w walutach obcych i ryzyka z nimi związane, a zatem zawierając sporną umowę nie podjęli nowego i nieznanego ryzyka, ale jedynie przenieśli w ramach

refinansowania takie ryzyko do innego banku. Zdaniem strony pozwanej nadto kwestionowana umowa była ważna i nie zawierała postanowień abuzywnych; powodowie mieli być informowani o ryzyku związanym z zawarciem umowy, w tym o ryzyku kursowym; umowa nie uprawniała strony pozwanej do określania kursów walut w sposób dowolny, lecz zawierała jednoznaczne kryteria określania kursów walut, tożsame z metodologią stosowaną przez NBP; treść umowy w zakresie indeksacji kredytu do waluty obcej miała być indywidualnie negocjowana; brak było nierównowagi kontraktowej między stronami, w szczególności strona pozwana nie jest beneficjentem umocnienia się waluty obcej; żądanie powodów stanowi próbę nadużycia uprawnienia konsumenckiego oraz naruszenia zasady proporcjonalności i jako takie nie może korzystać z ochrony prawnej.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Powodowie K. G. i E. G. w 2007 r. wystąpili do (...) Bank S.A. w K. – (...) Oddział w Ł. (poprzednik prawny strony pozwanej) o kredyt hipoteczny. Powodowie nie korzystali przy tym z usług pośrednika. Powodowie uprzednio zawierali już dwie umowy o kredyt hipoteczny, w tym jeden w (...). Umowa, którą chcieli zawrzeć z (...) Bank S.A. w K. – (...) Oddział w Ł., miała służyć konsolidacji poprzednio zaciągniętych kredytów. Dążąc do zawarcia umowy kredytu powodowie szukali propozycji dla siebie najkorzystniejszej, nie byli nastawieni wyłącznie na zaciągnięcie kredytu „we frankach szwajcarskich”. Wybierając taki kredyt kierowali się powszechnym przekonaniem, że kredyt tego rodzaju jest bardziej stabilny, dodatkowo wzmocnionym zapewnieniem przez pracowników banku, że kredyt „we frankach szwajcarskich” jest korzystniejszy niż zwyczajny kredyt w złotych polskich, niezawierający mechanizmu waloryzacji. Powodom w siedzibie banku, przed podpisaniem umowy, przedstawiono warunki umowy, wręczono im także dokument umowy ze stwierdzeniem, że jest to standardowy wzór, który nie podlega negocjacji. Umożliwiono pobieżne przeczytanie umowy. Powodom przedstawiono ryzyka związane ze spłatą kredytu w ten sposób, że skupiono się na ryzyku zmiany oprocentowania, gdyby kredyt został udzielony w PLN, nadto z przedstawionych symulacji wynikało, że rata kredytu we frankach szwajcarskich zawsze będzie niższa. Możliwość zmiany wartości (...) przedstawiano na poziomie znikomym. Powodom nie wytłumaczono dokładnie mechanizmu indeksacji kredytu.

Na wniosku powodów o kredyt hipoteczny z dnia 16 maja 2007 r. wpisano, że wnioskowana kwota kredytu wynosi 350 000 zł, indeksowana kursem waluty (...), zaś okres kredytowania wynosić będzie 30 lat. Jako cel kredytu wskazano: wykończenie i refinansowanie kredytu mieszkaniowego na dom (300 000 zł); refinansowanie zobowiązań konsumpcyjnych (zadłużenie w (...)) (20 000 zł) oraz dowolny cel (30 000 zł).

Jednocześnie w dniu 16 maja 2007 r. powodowie podpisem poświadczili zapoznanie się z tabelą „Wpływ zmian oprocentowania i kursu waluty kredytu na wysokość miesięcznych rat”. Zgodnie z tą tabelą w każdej z przedstawionych sytuacji modelowych rata kredytu indeksowanego do (...) przedstawiała się jako niższa od raty kredytu w PLN. Jednocześnie dokument zawierał oświadczenie, iż powodowie zostali poinformowani, że tabela ma charakter wyłącznie przykładowy i nie będą na jej podstawie wywodzić żadnych roszczeń wobec banku, jak też oświadczenie, iż po zapoznaniu się z występującym ryzykiem kursowym oraz ryzykiem wynikającym ze zmiennej stopy procentowej wnoszą o udzielenie kredytu indeksowanego do waluty obcej.

Dowód: - zeznania powoda K. G. – k. 194-195

- zeznania powódki E. G. – k. 195

- wniosek kredytowy z dnia 16.05.2007 r. – k. 117-120

- oświadczenie kredytobiorców z dnia 16.05.2007 r. – k. 121

Na skutek ww. przygotowań w dniu 19 czerwca 2007 r. powodowie zawarli z poprzednikiem prawnym strony pozwanej umowę kredytu hipotecznego nr (...) indeksowanego do (...). Na mocy przedmiotowej umowy bank udzielił powodom kredytu w kwocie 359 204,43 zł, indeksowanego kursem (...). W § 1 ust. 1 umowy wskazano, że przy założeniu, że uruchomiono całość kredytu w dacie sporządzenia umowy równowartość kredytu wynosiłaby 160 789,81 (...), rzeczywista równowartość zostanie określona po wypłacie ostatniej transzy kredytu. Kredytobiorca oświadczył, że

jest świadomy ryzyka kursowego, związanego ze zmianą kursu waluty indeksacyjnej w stosunku do złotego, w całym okresie kredytowania i akceptuje to ryzyko.

Jako cel kredytu wskazano:

I transza:

- kwota 230 000 zł na spłatę kredytu hipotecznego w (...) S.A., umowa z dnia 9.09.2004 r.;
- kwota 3 592,04 zł na uiszczenie składki z tytułu ubezpieczenia od ryzyka utraty wartości nieruchomości;
- kwota 5 388,07 zł na pokrycie składek ubezpieczeniowych;
- kwota 224,32 zł na uiszczenie kosztów związanych z ustanowieniem hipoteki zabezpieczającej spłatę kredytu;

II transza:

- kwota 70 000 zł na pokrycie części kosztów remontu nieruchomości;
- kwota 7 000 zł na spłatę limitu w (...) w (...) S.A.;
- kwota 13 000 zł na spłatę limitu w (...) w (...) S.A.;
- kwota 30 000 zł na dowolny cel konsumpcyjny.

Spłata kredytu miała nastąpić w 348 miesięcznych ratach równych kapitałowo-odsetkowych.

Zgodnie z § 1 ust. 3 umowy oprocentowanie kredytu jest zmienne i na dzień sporządzenia umowy wynosi 3,84% w skali roku, na które składa się suma obowiązującej stawki (...) i stałej marży Banku, która wynosi 1,44%. Kredytobiorca zaś oświadcza, że jest świadomy ryzyka wynikającego ze zmiennego oprocentowania, w całym okresie kredytowania i akceptuje to ryzyko. W ust. 4 wskazano natomiast, iż rata kapitałowo-odsetkowa przy założeniu uruchomienia całości kredytu w dacie sporządzenia niniejszej umowy wynosiłaby równowartość 860,57 (...), jednak rzeczywista wysokość rat odsetkowych lub rat kapitałowo-odsetkowych zostanie określona w harmonogramie spłat.

Całkowity koszt kredytu w § 1 ust. 7 umowy określono na dzień sporządzenia umowy na kwotę 242 027,02 zł, która to kwota nie uwzględniała ryzyka kursowego. Wskazano, że ostateczna wysokość całkowitego kosztu kredytu uzależniona jest od zmian poziomu oprocentowania kredytu w całym okresie kredytowania.

Zgodnie z § 9 ust. 2 umowy: w dniu wypłaty kredytu lub każdej transzy kredytu kwota wypłaconych środków będzie przeliczana do (...) według kursu kupna walut określonego w Tabeli Kursów – obowiązującego w dniu uruchomienia środków.

Zgodnie z § 10 ust. 1 umowy spłata następować miała w ratach kapitałowo-odsetkowych oraz odsetkowych, zaś zgodnie z ust. 3: wysokość zobowiązania będzie ustalana jako równowartość wymaganej spłaty wyrażonej w (...) po jej przeliczeniu według kursu sprzedaży walut określonego w „Bankowej tabeli kursów walut dla kredytów dewizowych oraz indeksowanych kursem walut obcych” do (...) obowiązującego w dniu spłaty. W tym zakresie również Regulamin kredytu hipotecznego w § 19 ust. 5 stanowił, iż: W przypadku kredytu indeksowanego w walucie obcej, kwota raty spłaty obliczona jest według kursu sprzedaży obowiązującym w Banku na podstawie obowiązującej w Banku Tabeli Kursów z dnia wpływu środków.

Wedle definicji zawartej w § 6 ust. 1 umowy „B. Tabela kursów walut dla kredytów dewizowych oraz indeksowanych kursem walut, zwana Tabelą Kursów” jest sporządzana przez merytoryczną komórkę Banku na podstawie kursów obowiązujących na rynku międzybankowym w chwili sporządzenia tabeli i po ogłoszeniu kursów średnich przez NBP,

sporządzana jest o godz. 16.00 każdego dnia roboczego i obowiązuje przez cały następny dzień roboczy. Taka sama definicja zawarta była w Regulaminie kredytu hipotecznego (§ 2).

Zgodnie z § 3 umowy zabezpieczeniem spłaty kredytu były: a) hipoteka kaucyjna na rzecz banku w złotych polskich do kwoty stanowiącej 170% kwoty Kredytu określonej w § 1 ust. 1 na nieruchomości położonej przy ul. (...) w B.; b) cesja na rzecz banku wierzytelności z tytułu ubezpieczenia nieruchomości od ognia, powodzi i innych zdarzeń losowych; c) weksel in blanco wraz z deklaracją do czasu przedstawienia w banku odpisu z KW nieruchomości zawierającego prawomocny wpis hipoteki na rzecz banku; d) ubezpieczenie od ryzyka utraty wartości nieruchomości.

Dowód: - umowa kredytu hipotecznego nr (...) – k. 40-45

- Regulamin kredytu hipotecznego – k. 46-47

Pierwsza transza kredytu w wysokości 239 104,43 zł została wypłacona powodom w dniu 29 czerwca 2007 r., po kursie kupna 1 CHF=2,2060 PLN, co odpowiadało kwocie 108 433,56 (...). Druga transza kredytu w wysokości 120 000 zł została wypłacona powodom w dniu 10 sierpnia 2007 r., po kursie kupna 1 CHF=2,1360 PLN, co odpowiadało kwocie 53 667,27 (...).

Dowód: - potwierdzenie wypłaty środków z dnia 29.08.2019 r. – k. 51.

Powodowie w okresie kredytowania od dnia 25 marca 2010 r. do dnia 16 sierpnia 2019 r. uiścili na rzecz banku tytułem spłat rat kredytu łącznie w złotych kwotę 255 204,53 zł.

Łącznie w okresie kredytowania od dnia 6 sierpnia 2007 r. do dnia 27 stycznia 2021 r. powodowie uiścili na rzecz banku tytułem spłat rat kredytu łącznie w złotych kwotę 361 211,20 zł.

Dowód: - zestawienie dokonywanych wpłat w PLN – k. 54-59; 179-180

Powodowie wezwali stronę pozwaną do zapłaty kwoty 257 004,53 zł pismem z dnia 27 stycznia 2020 r., w terminie 14 dni od dnia otrzymania wezwania. Bank nie uznał żądania powodów.

Dowód: - list adwokacki z wezwaniem do zapłaty z dnia 27.01.2020 r. – k. 48-49

- pismo (...) Bank S.A. z 3.03.2020 r. – k. 50

(...) Bank S.A. z siedzibą w W. jest następcą prawnym (...) Bank S.A. w K..

Okoliczność bezsporna.

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił w przeważającej mierze w oparciu o znajdujące się w aktach sprawy dowody z dokumentów, albowiem nie budziły one wątpliwości co do autentyczności, nie było to kwestionowane przez żadną ze stron. W szczególności Sąd oparł się na dokumentach: umowy kredytu hipotecznego nr (...) z dnia 19 czerwca 2007 r.; Regulaminu kredytu hipotecznego; potwierdzenia wypłaty środków; zestawienia dokonywanych wpłat w PLN – zwłaszcza że dokumenty te pochodziły od samej strony pozwanej, tj. banku; oraz na dokumentach w postaci listu adwokackiego z dnia 27 stycznia 2020 r. oraz pisma (...) Bank S.A. z 3 marca 2020 r.

Ustalając stan faktyczny Sąd oparł się także na dowodzie z zeznań powoda K. G. i powódki E. G., jako że ich depozycje w stosunku do dokumentów znajdujących się w aktach nie zawierały sprzeczności i były w stosunku do siebie komplementarne. Sąd nie znalazł podstaw do kwestionowania zeznań powodów, w szczególności dotyczących ogólnych informacji dotyczących okoliczności udzielenia kredytu w walucie obcej, braku wyjaśnienia mechanizmu indeksacji, braku możliwości zmiany kursów waluty, nienegocjowalności umowy, a to z uwagi na zasady doświadczenia życiowego, które potwierdzają prawdziwość relacji złożonych przez powodów.

Zaznania świadka R. D. (na piśmie – k. 153-166) okazały się w całości nieprzydatne do dokonania ustaleń faktycznych w niniejszej sprawie, ponieważ świadek nie posiadał żadnej wiedzy o szczegółowych okolicznościach niniejszej sprawy (znał jedynie ogóle zasady działania branży bankowej i pozwanego).

Jednocześnie Sąd pominął przeprowadzenie postulowanego przez powodów oraz stronę pozwaną dowodu z opinii biegłego z zakresu bankowości na okoliczność m. in. ustalenia wysokości i terminów płatności rat należnych pozwanemu z tytułu umowy przy założeniu, że wskazane postanowienia umowne są niedozwolone; ustalenia wysokości świadczeń nienależnych uiszczonych przez stronę powodową na rzecz pozwanego we wskazanym okresie, w tym kwoty nadpłaty (niedopłaty) dokonanej przez powodów, gdyż postulowana opinia miała wykazać fakty nieistotne dla rozstrzygnięcia sprawy, względnie wykazać fakt udowodniony zgodnie z twierdzeniem wnioskodawcy, a to wobec faktu wykazania przez powodów wysokości uiszczonych świadczeń, przy jednoczesnym przyjęciu przez Sąd zasady rozliczenia stron według teorii dwóch kondycji (o czym Sąd wypowiedział się niżej), jak też wobec faktu ustalenia przez Sąd (choć tylko przesłankowo) nieważności umowy (o czym również w rozważaniach prawnych niniejszego uzasadnienia).

Sąd zważył, co następuje:

Podstawą faktyczną powództwa była Umowa kredytu hipotecznego nr (...) indeksowanego do (...), zawarta pomiędzy powodami a stroną pozwaną w dniu 19 czerwca 2007 r.

Powodowie zgłosili jedynie żądanie zapłaty wskazanej kwoty, nie wnosząc w treści pozwu powództwa o ustalenie nieważności umowy.

Zbadanie zasadności żądania zapłaty musiało zostać jednak poprzedzone zbadaniem kwestii ważności umowy kredytu, względnie zawarcia w niej abuzywnych postanowień umownych rzutujących na ważność umowy. Jeżeli chodzi o podstawę prawną żądania, to w uzasadnieniu pozwu o zapłatę powodowie domagali się zapłaty przy ewentualnym zastosowaniu przesłankowego ustalenia nieważności umowy w całości – czy to nieważności bezwzględnej, czy to płynącej z zastosowania w umowie klauzul abuzywnych. Takie stanowisko znalazło odzwierciedlenie także w stanowisku końcowym pełnomocnika powodów.

Zdaniem Sądu nie ma podstaw do kwestionowania (co do zasady) możliwości zawierania umów indeksowanych walutą obcą (w dacie zawarcia przedmiotowej umowy). Umowy takie nie były sprzeczne z zasadą walutowości, z art. 69 ustawy Prawo bankowe i zasadą swobody umów – art. 3531 k.c.

Sporna tu umowa kredytu indeksowanego do waluty obcej spełnia wymagania art. 69 ustawy Prawo bankowe (w brzmieniu obowiązującym w dacie jej zawarcia). Określone były strony umowy, kwota i waluta kredytu (podana w złotych), cel, na jaki został udzielony, zasady i termin jego spłaty, wysokość oprocentowania i zasady jego zmiany (suma stałej marży i zmiennej stopy bazowej). Prawdopodobnie tej nie zmienia postanowienie, że kwota udzielonego kredytu miała być indeksowana kursem waluty obcej. Wymaga bowiem podkreślenia, że w przeciwieństwie do umowy kredytu denominowanego znana była w tym przypadku od początku kwota kredytu w złotych. Przepis art. 3581 § 2 k.c. przewiduje możliwość zastrzeżenia w umowie, że wysokość zobowiązania, którego przedmiotem od początku jest suma pieniężna, zostanie ustalona według innego niż pieniądź miernika wartości. W przepisie chodzi o pieniądź polski, a innym miernikiem wartości może być również waluta obca. Zasady wypłaty kredytu w złotych i spłaty również w złotych nie pozostawiają wątpliwości, że strony zamierzały zawrzeć umowę kredytu bankowego w tej właśnie walucie. Dopuszczalność prawna kredytów indeksowanych walutą obcą wynika z wyraźnego wskazania tego rodzaju kredytów w treści art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 3 Prawa bankowego oraz wprowadzenie art. 75b Prawa bankowego, na podstawie nowelizacji tej ustawy, które to zmiany weszły w życie z dniem 26 sierpnia 2011 r. Trudno uznać, aby konstrukcja umowy kredytu indeksowanego była sprzeczna z prawem (zwłaszcza, że art. 69 Prawa bankowego w brzmieniu obowiązującym od 26 sierpnia 2011 r. wprost wspomina o tego rodzaju kredytach) lub zasadami współżycia społecznego, skoro ryzyko takiego ukształtowania stosunku prawnego obciąża obie strony – na co trafnie powoływała się strona pozwana.

Z przepisu art. 353¹ k.c. wynika, że strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego. Sam mechanizm indeksacji, a także związana z nim zasada oprocentowania, nie jest sprzeczna z naturą stosunku kredytu, a wręcz przeciwnie – zawarcie umowy kredytu indeksowanego stanowi możliwy wariant konstrukcji ogólnej umowy kredytu bankowego. Gdyby indeksacja była sprzeczna z naturą stosunku kredytu, kredyty indeksowane nie zostałyby wprost wskazane przez ustawodawcę (co prawda później niż strony zawarły umowę kwestionowaną w sprawie niniejszej) w przepisach Prawa bankowego jako jeden z rodzajów umów kredytowych. Ryzyko zmiany kursu waluty przyjętej jako miernik wartości świadczenia z zasady może wywoływać konsekwencje dla obu stron – w przypadku podwyższenia kursu podwyższając wartość zobowiązania kredytobiorcy w stosunku do pierwotnej kwoty wyrażonej w walucie wypłaty, a w przypadku obniżenia kursu – obniżając wysokość jego zadłużenia w tej walucie, co powoduje też zmniejszenie świadczenia należnego kredytodawcy.

Zupełnie inną kwestią jest to, czy w związku z konsumenckim charakterem umowy zachodzi bezskuteczność postanowień umownych na zasadzie art. 385¹ § 1 k.c. – z dalszymi tego konsekwencjami.

Zdaniem Sądu istnieją podstawy do stwierdzenia, że klauzule, na podstawie których dochodziło do przeliczenia wypłaconej w złotych kwoty kredytu i spłacanych w złotych kwot rat na (...) według kursu z tabeli Banku – są klauzulami abuzywnymi (§ 1 ust. 1 oraz § 4 ust. 1 umowy kredytu hipotecznego nr (...) indeksowanego do (...) oraz § 19 ust. 5 Regulaminu kredytu hipotecznego).

Zgodnie z art. 385¹ k.c.: § 1 Postanowienia umowy zawieranej z konsumentem niezgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. § 2. Jeżeli postanowienie umowy zgodnie z § 1 nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie. § 3. Niezgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta. § 4. Ciężar dowodu, że postanowienie zostało uzgodnione indywidualnie, spoczywa na tym, kto się na to powołuje.

Należy przy tym podkreślić, że wszelkie klauzule sporządzone z wyprzedzeniem są klauzulami pozbawionymi cechy indywidualnego uzgodnienia i okoliczności tej nie niweczy fakt, że konsument mógł znać ich treść np. przed zawarciem umowy zawierającej dane klauzule. Uznanie, że treść danego postanowienia umownego została indywidualnie uzgodniona, wymagałoby wykazania, że konsument miał realny wpływ na konstrukcję niedozwolonego (abuzywnego) postanowienia wzorca umownego, zaś konkretne postanowienie było z nim negocjowane.

Kolejno zgodnie z art. 385² k.c. oceny zgodności postanowienia umowy z dobrymi obyczajami dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy, biorąc pod uwagę jej treść, okoliczności zawarcia oraz uwzględniając umowy pozostające w związku z umową obejmującą postanowienie będące przedmiotem oceny.

Po wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 3 października 2019 r. w sprawie o sygn. C-260/18 na tle wykładni Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U.E L z dnia 21 kwietnia 1993 r.), której implementacji służyło wprowadzenie do polskiego Kodeksu cywilnego przepisów dotyczących niedozwolonych postanowień umownych, należy przyjąć, że postanowienia w tym zakresie podlegają kontroli w celu stwierdzenia, czy nie mają charakteru niedozwolonego, jeżeli nie zostały sformułowane jednoznacznie (art. 385¹ § 1 zd. drugie k.c.).

Na wstępie należy stwierdzić, iż powodowie posiadali status konsumentów. Zgodnie z art. 22¹ k.c. za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. Zawarcie przedmiotowej umowy kredytu przez powodów służyło spłaceniu uprzednio

wziętego kredytu mieszkaniowego, mającego na celu zapewnić powodom zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych. Status powodów w tym zakresie nie był także kwestionowany przez stronę pozwaną.

Kolejno kluczowe znaczenie miały klauzule kreujące mechanizm indeksacji. I tak według treści § 9 ust. 2 umowy kredytu w dniu wypłaty kredytu lub każdej transzy kredytu kwota wypłaconych środków będzie przeliczana do (...) według kursu kupna walut określonego w Tabeli Kursów – obowiązującego w dniu uruchomienia środków.

Z kolei w myśl § 10 (Spłata kredytu) ust. 3 wysokość zobowiązania [kredytobiorcy – przyp. Sądu] będzie ustalana jako równowartość wymaganej spłaty wyrażonej w (...) po jej przeliczeniu według kursu sprzedaży walut określonego w „Bankowej tabeli kursów walut dla kredytów dewizowych oraz indeksowanych kursem walut obcych” do (...) obowiązującego w dniu spłaty.

Zatem wysokość zobowiązania powodów była przeliczana z zastosowaniem dwóch rodzajów kursu waluty indeksacyjnej. W obu przypadkach chodziło o kursy pozwanego Banku publikowane w sporządzanej przez ów Bank (...). Konkretny sposób ustalania kursu nie został opisany w umowie. Tym samym pozwany Bank miał jednostronną swobodę w zakresie ustalania kursu waluty indeksacyjnej. Umowa została zawarta na podstawie wzoru opracowanego i stosowanego przez bank. Z pewnością powodowie mogli wybrać rodzaj kredytu, który najbardziej im odpowiadał, uzgodnić kwotę kredytu w walucie polskiej, natomiast nie mieli możliwości uzgadniania z Bankiem wszystkich pozostałych postanowień konkretnej umowy, w szczególności nie uzgadniano tego, czy pozwani mogą skorzystać z innego kursu waluty niż ustalany przez Bank i prezentowany we wspomnianej Tabeli. Wbrew twierdzeniom strony pozwanej postanowienia umowy nie były uzgodnione indywidualnie z powodami w rozumieniu art. 385¹ § 1 i § 3 k.c., gdyż umowa została zawarta według stosowanego przez Bank wzorca, co do którego oświadczone powodom, że nie podlega on negocjacji. To, że powodowie mogli wybrać rodzaj kredytu i jego walutę (z lub bez zastosowania mechanizmu indeksacji), nie zmienia faktu, że na treść postanowień konkretnej, zawieranej umowy nie mieli wpływu. W istocie, jak wynikało z zeznań powodów, powodom nawet nie wytłumaczono dokładnie samego mechanizmu indeksacji. Nie ma więc podstaw do przyjęcia, że postanowienia umowy w zakresie mechanizmu ustalania kursu waluty, stanowiącego narzędzie waloryzacji kredytu i wyznaczającego wysokość zobowiązania powodów względem Banku, zostały w przypadku umowy stron niniejszego postępowania uzgodnione indywidualnie. Strona pozwana nie przedstawiła żadnych dowodów wskazujących na możliwość negocjowania warunków umowy w tym zakresie. Podnieść należy, że przedmiotowa umowa, w zakresie dotyczącym kwestii ustalenia kursów waluty, ma podobne brzmienie co inne umowne klauzule indeksacyjne proponowane klientom przez banki w umowach kredytów indeksowanych, w innych sprawach, które zawiły przez tut. Sądem. (...) jest też wiedza o tym, że w tym zakresie klienci generalnie nie mogli negocjować warunków umowy.

Odnosząc się następnie do kwestii przyjęcia, czy postanowienia dotyczące kursu wymiany waluty określają główny przedmiot umowy, czy też nie, wskazać należy, że pojawiają się w tym zakresie rozbieżności w orzecznictwie. Odnosząc się do wyroku Trybunału Sprawiedliwości z dnia 3 października 2019 r. w sprawie C-260/18 pkt. 44 należy uznać, że klauzule te określają przedmiot główny umowy kredytu.

Zgodnie z treścią art. 385¹ § 1 k.c. abuzywność nie może być przyjęta w stosunku postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny.

Jednak w ocenie tut. Sądu postanowienia zawarte w § 9 ust. 2 oraz § 10 ust. 3 badanej umowy kredytu hipotecznego dotyczące sposobu ustalenia kursów waluty, w oparciu o który będzie ustalona wysokość zobowiązania, nie były określone jednoznacznie. Zgodnie z art. 4 ust. 2 ww. dyrektywy ocena nieuczciwego charakteru warunków nie dotyczy ani określenia głównego przedmiotu umowy, ani relacji ceny i wynagrodzenia do dostarczonych w zamian towarów lub usług, o ile warunki te zostały wyrażone prostym i zrozumiałym językiem.

W niniejszej sprawie strona pozwana poza treścią powołanych postanowień umowy kredytu nie przekazała powodom żadnych szerszych informacji dotyczących sposobu ustalania kursów walut oraz możliwości zmiany tych kursów i ich wpływu na wysokość zobowiązania. Niczego nie wносиła tutaj także zawarta tak w umowie, jak i w Regulaminie

kredytu hipotecznego definicja Bankowej Tabeli kursów walut dla kredytów dewizowych lub indeksowanych kursem, zwanej Tabelą Kursów, która to definicja odsyłała ogólnie do kursów obowiązujących na rynku międzybankowym i kursów średnich ogłaszanych przez NBP, w żaden sposób nie precyzując sposobu działania mechanizmu indeksacji poprzez określenie mechanizmu ustalania kursów walut, przez co stanowiła w istocie definicję *ignotum per ignotum*. W związku z powyższym należy uznać, że postanowienia umowy kredytu dotyczące ryzyka walutowego były sformułowane niejednoznacznie.

Dalej – skoro zakwestionowane postanowienia dotyczą głównego przedmiotu umowy a zostały sformułowane w sposób niejednoznaczny – należało rozważyć, czy wynikające z nich prawa lub obowiązki stron zostały ukształtowane sprzecznie z dobrymi obyczajami lub w sposób rażąco naruszający interesy powodów jako konsumentów. Odpowiedź na to pytanie jest pozytywna. Nie wskazano w umowie, w jaki konkretnie sposób tabela kursów Banku jest ustalana. To zaś potwierdza przyjęcie, że sformułowanie umowy nie pozwala na jednoznaczne określenie postanowień i konsekwencji płynących dla kredytobiorców. Nie można uznać, aby postanowienia waloryzacyjne (indeksacyjne) były wystarczająco jednoznaczne. Przyznanie sobie przez Bank jednostronnej kompetencji do swobodnego ustalania kursów przyjmowanych do wykonania umowy prowadzi do wniosku, że były one sprzeczne z dobrymi obyczajami i naruszały rażąco interesy powodów w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. – dokonując oceny na datę zawarcia umowy. Dla uznania postanowienia umownego za niedozwolone wystarczy taka jego konstrukcja, która prowadzi do obiektywnej możliwości rażącego naruszenia interesów konsumenta, przy czym bez znaczenia pozostaje sposób wykonania umowy stron w tym zakresie. Oceny, czy postanowienie umowne jest niedozwolone (art. 385¹ § 1 k.c.), dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy (zob. uchwała SN 7 sędziów z dnia 20 czerwca 2018 r., sygn. III CZP 29/17). W świetle więc stanu z chwili, na którą ocenia się abuzywność postanowień umowy, nie ma też znaczenia wejście w życie ustawy tzw. antyspreadowej z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw. Powyższe prowadzi do uznania, że wymienione postanowienia umowy umożliwiały pozwanemu Bankowi arbitralne ustalenie kursu wymiany waluty, a więc arbitralne ustalenie wysokości zobowiązania powodów. Omawiane postanowienia umowy nie pozwalały jednoznacznie określić kwoty udzielonego kredytu. Tym samym wynikające z nich obowiązki stron zostały ukształtowane sprzecznie z dobrymi obyczajami oraz w sposób rażąco naruszający interesy powodów jako konsumentów. Wskazane postanowienia należy ocenić jako element treści umowy skutkujący nierównomiernym rozkładem praw i obowiązków stron umowy kredytowej, prowadzący do naruszenia interesów konsumenta, w tym przede wszystkim interesu ekonomicznego, odpowiadającego wysokości poszczególnych rat kredytu.

Na marginesie tylko można wspomnieć, że postanowienia umowne o treści analogicznej do tych analizowanych w niniejszym postępowaniu zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone prowadzonego przez Prezesa UOKiK (klauzule nr 3178 oraz nr 5743). Wprawdzie według art. 23d ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów prawomocna decyzja o uznaniu postanowienia wzorca umowy za niedozwolone ma skutek wobec przedsiębiorcy, co do którego stwierdzono stosowanie niedozwolonego postanowienia umownego oraz wobec wszystkich konsumentów, którzy zawarli z nim umowę na podstawie wzorca wskazanego w decyzji. Tym samym tzw. rozszerzona skuteczność wpisu postanowienia do rejestru działa tylko na niekorzyść konkretnego przedsiębiorcy, przez którego stosowane postanowienie wpisane zostało do rejestru. Niemniej analogiczna treść wpisanych do wspomnianego rejestru klauzul z klauzulami zastosowanymi w umowie powodów w sprawie niniejszej – dodatkowo przemawia za przyjęciem wniosku o niedozwolonym charakterze postanowień badanych w niniejszym postępowaniu.

Postanowienia umowy zatem miały charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ k.c., a w związku z tym nie wiążą powodów, co dotyczy w szczególności postanowień wskazanych w § 9 ust. 2 oraz § 10 ust. 3 umowy, a więc postanowień dotyczących stosowania kursów waluty franka szwajcarskiego. Wyeliminowanie ich i związanie stron umową w pozostałym zakresie, czyli przy zachowaniu postanowień dotyczących indeksacji kredytu, oznaczałoby, że kwota kredytu wypłaconego powodom powinna zostać przeliczona na walutę (...), a powodowie w terminach płatności kolejnych rat powinni je spłacać w walucie polskiej, przy czym żadne postanowienie nie precyzowałoby kursu, według którego miałyby nastąpić takie rozliczenia. Nie ma możliwości zastosowania w miejsce wyeliminowanych postanowień

żadnego innego kursu waluty. Zgodnie z wiążącą wszystkie sądy Unii Europejskiej wykładnią ww. dyrektywy dokonaną przez (...) w powołanym już wyżej wyroku z dnia 3 października 2019 r.:

a) w przypadku ustalenia, że w umowie zostało zawarte postanowienie niedozwolone w rozumieniu dyrektywy (którą implementowały do polskiego porządku prawnego przepisy art. 385¹ i nast. k.c.), skutkiem tego jest wyłącznie wyeliminowanie tego postanowienia z umowy, chyba że konsument następczo je zaakceptuje;

b) w drodze wyjątku możliwe jest zastosowanie w miejsce postanowienia niedozwolonego przepisu prawa o charakterze dyspozytywnym albo przepisem, który można by zastosować za zgodą stron, o ile brak takiego zastąpienia skutkowałby upadkiem umowy i niekorzystnymi następstwami dla konsumenta, który na takie niekorzystne rozwiązanie się nie godzi (pkt 48, 58 i nast. wyroku (...));

c) nie jest możliwe zastąpienie postanowienia niedozwolonego przez odwołanie się do norm ogólnych prawa cywilnego, nie mających charakteru dyspozytywnego, gdyż spowodowałoby to twórczą interwencję, mogącą wpłynąć na równowagę interesów zamierzoną przez strony, powodując nadmierne ograniczenie swobody zawierania umów (dotyczy m.in. art. 56 k.c., art. 65 k.c. i art. 354 k.c. - por. w szczególności pkt 57-62 wyroku (...));

d) w przypadku ustalenia, że wyeliminowanie postanowień niedozwolonych powoduje zmianę charakteru głównego przedmiotu umowy, nie ma przeszkód, aby przyjąć, zgodnie z prawem krajowym, że umowa taka nie może dalej obowiązywać (por. w szczególności pkt 41-45 wyroku (...));

e) nawet jeżeli skutkiem wyeliminowania niedozwolonych postanowień miałyby być unieważnienie umowy i potencjalnie niekorzystne dla konsumenta następstwa, decyzja co do tego, czy niedozwolone postanowienia mają obowiązywać, czy też nie, zależy od konsumenta, który przed podjęciem ostatecznej decyzji winien być poinformowany o takich skutkach (por. w szczególności pkt 66-68 wyroku (...)).

Brak możliwości stosowania norm o charakterze ogólnym nie pozwala na sięgnięcie do domniemanej woli stron lub utrwalonych zwyczajów (art. 65 k.c. i art. 56 k.c.), które w odniesieniu do innych stosunków prawnych pozwalałyby na ustalenie wartości świadczenia określonego w walucie obcej, np. przez odniesienie się do tej waluty według kursu średniego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski lub innych kursów wskazywanych przez strony w umowie. Nie ma zwłaszcza możliwości sięgnięcia po przepis art. 358 § 2 k.c., który posługuje się takim właśnie kursem w przypadku możliwości spełnienia świadczenia wyrażonego w walucie obcej. Po pierwsze, świadczenie obu stron było wyrażone w walucie polskiej (wyplata kredytu i jego spłata następowały w PLN, a (...) był tylko walutą indeksacyjną). Po drugie, wspomniany przepis nie obowiązywał w dacie zawarcia umowy (wszedł w życie 24 stycznia 2009 r.), zaś uznanie pewnych postanowień umownych za niedozwolone skutkuje ich wyeliminowaniem z umowy już od daty jej zawarcia, co czyni niemożliwym zastosowanie w ich miejsce przepisu, który w chwili zawarcia umowy jeszcze nie obowiązywał. Nawet gdyby uznać, że art. 358 § 2 k.c. mógłby być stosowany do skutków, które nastąpiły po dacie jego wejścia w życie, to nadal brak byłoby możliwości ustalenia kursu, według którego należałoby przeliczać zobowiązania stron sprzed tej daty, czyli przede wszystkim ustalić wysokości zadłużenia w (...) po wypłacie kredytu. Zbędne więc było prowadzenie postępowania dowodowego w kierunku ustalenia, jaka byłaby wysokość zobowiązań z umowy przy przyjęciu innych wskaźników waloryzacji. Zachodzi bowiem potrzeba wyeliminowania z umowy całego mechanizmu indeksacji, jako w całości sprzecznego z dobrymi obyczajami i rażąco naruszającego interesy kredytobiorcy – konsumenta.

Odnosząc się do skutków uznania ww. klauzul za abuzywne, wskazać należy, że zgodnie z art. 385¹ § 2. k.c. jeżeli postanowienie umowy zgodnie z § 1 nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie. Zgodnie z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13: Państwa Członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków.

W tym miejscu należy odnieść się do możliwości zastąpienia abuzywnego postanowienia przepisem dyspozytywnym. Jak wskazał Trybunału Sprawiedliwości w orzeczeniu z dnia 3 października 2019 r. C-260/18 przepis art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 nie stoi na przeszkodzie temu, by sąd krajowy miał możliwość zastąpienia nieuczciwego postanowienia umownego przepisem prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym albo przepisem mającym zastosowanie, gdy strony danej umowy wyrażą na to zgodę, przy czym możliwość ta jest ograniczona do przypadków, w których usunięcie nieuczciwego postanowienia umownego zobowiązywałoby sąd do unieważnienia umowy jako całości, narażając tym samym konsumenta na szczególnie szkodliwe skutki, tak że ten ostatni zostałby tym ukarany (zob. podobnie wyroki: z dnia 30 kwietnia 2014 r., Kásler i Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, pkt 80-84; z dnia 26 marca 2019 r., Abanca Corporación Bancaria i Bankia, C-70/17 i C-179/17, EU:C:2019:250, pkt 64).

W tym miejscu powtórzyć należy, że w dacie zawarcia umowy tj. w dniu 19 czerwca 2007 r. nie istniały przepisy umożliwiające zastąpienie eliminowanych klauzul przepisami dyspozytywnymi.

Sąd zatem uznał przesłankowo (albowiem w niniejszej sprawie mamy do czynienia z pozwem o zapłatę), że przedmiotowa umowa powinna zostać uznana za nieważną. Ustalając nieważność umowy w niniejszej sprawie, Sąd podzielił również poglądy wyrażone w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2019 r. V CSK 382/18 czy wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 28 listopada 2019 r. V ACa 490/18. Nieważność umów kredytu indeksowanego do (...) została także stwierdzona w sprawach zakończonych wyrokami m.in.: Sądu Apelacyjnego w Warszawie: z dnia 23.07.2020 r., I ACa 616/18; z dnia 10.07.2020 r., V ACa 386/19; z dnia 08.07.2020 r., I ACa 397/19; z dnia 08.07.2020 r., I ACa 52/18; z dnia 25.06.2020 r., I ACa 286/18; z dnia 16.06.2020 r., I ACa 540/19; z dnia 28.05.2020 r., I ACa 397/18; z dnia 02.03.2020 r., I ACa 199/18; z dnia 18.02.2020 r., I ACa 565/18; z dnia 29.01.2020 r., I ACa 67/19; z dnia 28.01.2020 r., I ACa 104/19; z dnia 23.01.2020 r., I ACa 473/18; z dnia 30.12.2019 r., I ACa 598/18; z dnia 18.12.2019 r., I ACa 86/19; z dnia 04.12.2019 r., I ACa 442/18; z dnia 27.11.2019 r., V ACa 752/18; z dnia 08.11.2019 r., I ACa 202/19; z dnia 23.10.2019 r., V ACa 567/18; Sądu Apelacyjnego w Łodzi: z dnia 09.03.2020 r., I ACa 80/19; z dnia 16.12.2019 r., I ACa 952/18; z dnia 22.10.2019 r., I ACa 1047/18.

Reasumując, wskazać należy, że dokonanie eliminacji klauzuli waloryzacyjnej (indeksacyjnej) prowadziłoby do wyeliminowania postanowień głównych umowy, a w konsekwencji do zmiany charakteru prawnego stosunku obligacyjnego i naruszenia art. 353¹ k.c., wyrażającego zasadę swobody umów. Byłoby sprzeczne z istotą i naturą stosunku zobowiązaniowego, który strony chciały wykreować.

Ustalenie (zadeklarowanie), nawet przesłankowo, nieważności umowy w dacie wyrokowania, nie oznacza, że skutek materialnoprawny nieważności następuje w tej dacie, lecz że tę datę Sąd przyjął jako moment, od której można powoływać się na wszelkie skutki nieważności, które same w sobie zgodnie z polskim prawem zobowiązań występują *ex tunc* (czyli z mocą wsteczną).

Powyższe otwierało drogę do bezpośredniego zbadania zasadności powództwa o zapłatę, gdyż skutkiem przesłankowego stwierdzenia nieważności całej umowy stron jest możliwość dochodzenia przez powodów świadczeń dotychczas przez nich spełnionych w wykonaniu – nieważnej – umowy.

Należy wyjaśnić, że świadomość konsumentów tzw. „ryzyka walutowego” nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia. Czym innym jest wiedza o pewnych ogólnych mechanizmach ekonomicznych/finansowych (ryzyko walutowe, zmienność wyceny walut obcych, w tym możliwość aprecjacji), a czym innym brak w umowie kryteriów ustalania kursów walut przez wyłącznie jedną stronę stosunku prawnego (bank). Nawet wyraźna preferencja w zakresie zaciągania w owym czasie przez konsumentów kredytów potocznie określanych jako „frankowe” nie zwalniała banku z konieczności zawarcia w umowie (regulaminie) jasnych kryteriów ustalania kursów walut na potrzeby spłaty.

Sąd rozpatrujący niniejszą sprawę co do zasady przyjmuje stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w uchwale z dnia 16 lutego 2021 r., sygn. akt III CZP 11/20 (OSNC 2021/6/40), zgodnie z którym stronie, która w wykonaniu umowy kredytu, dotkniętej nieważnością, spłacała kredyt, przysługuje roszczenie o zwrot spłaconych środków pieniężnych jako świadczenia nienależnego (art. 410 § 1 w związku z art. 405 k.c.) niezależnie od tego, czy i w jakim

zakresie jest dłużnikiem banku z tytułu zwrotu nienależnie otrzymanej kwoty kredytu. Przyjęcie tzw. teorii dwóch kondykcji oznacza, że każda ze stron ma własne roszczenie o zwrot spełnionego świadczenia – bank o zwrot kwoty wypłaconego kredytu, a kredytobiorca o zwrot świadczeń spełnionych na rzecz banku. Nadto – jak wskazuje się w doktrynie – w wypadku stwierdzenia nieważności umowy kredytowej frankowej lub innej walutowej roszczenia obu stron: kredytobiorcy (pokrzywdzonego konsumenta) oraz banku należy traktować oddzielnie, co oznacza, że kredytobiorca ma prawo domagać się od banku zwrotu spełnionych świadczeń, nawet jeśli nie spłacił kredytu. Wzajemne świadczenia obu stron – kredytobiorcy oraz banku nie są automatycznie potrącane. Bank musi przedstawić swoje własne roszczenia, aby móc dochodzić zwrotu pożyczonego pokrzywdzonemu konsumentowi kapitału. W związku z tym pozwany bank, chcąc doprowadzić do wzajemnych rozliczeń z kredytobiorcą, powinien wytoczyć powództwo wzajemne, ponieść zarzut potrącenia lub ewentualnie zarzut zatrzymania.

Skutkiem przesłankowego stwierdzenia nieważności przedmiotowej umowy jest brak podstawy prawnej świadczeń z zaskarżonej umowy.

Jak wskazuje art. 410 § 2 k.c., świadczenie jest nienależne, jeżeli ten, kto je spełnił, nie był w ogóle zobowiązany lub nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył, albo jeżeli podstawa świadczenia odpadła lub zamierzony cel świadczenia nie został osiągnięty, albo jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia. Na gruncie powyższego przepisu z uwagi na nieważność umowy kredytu środki finansowe wpłacone przez powodów stronie pozwanej tytułem spłaty rat kredytu uznać należy za świadczenie nienależne. Na podstawie art. 405 k.c. w zw. z art. 410 § 1 k.c. strona pozwana jest więc zobowiązana do zwrotu powodom wszelkich kwot świadczonych przez nich tytułem spłaty rat kredytu. Z przedłożonych przez powodów dokumentów, m. in. historii spłat kredytu (który to dokument został wystawiony przez stronę pozwaną), jak też z zestawienia wpłat dokonywanych przez powodów wynika, że w okresie od dnia 6 sierpnia 2007 r. do dnia 27 stycznia 2021 r. tytułem spłaty rat kredytu uiszcili oni na rzecz pozwanego Banku kwoty w PLN łącznej wysokości 361 211,20 zł.

Niemniej w treści żądania pozwu (bez formułowania żądania ewentualnego) powodowie wnosili o zasądzenie na ich rzecz kwoty **108 738,25 zł**, ujmowanej jako suma nadpłat dokonanych przez powodów w zakresie uiszczanych rat kredytowych w okresie od 25 marca 2010 r. do dnia 16 sierpnia 2019 r. Należy podkreślić, iż Sąd związany był zasadą wyrażoną w art. 321 § 1 k.p.c., zgodnie z którą Sąd nie może wyrokować co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem, ani zasądzać ponad żądanie. Tym samym Sąd, biorąc pod uwagę podstawę faktyczną pozwu, treść wniesionego powództwa i regulację art. 321 § 1 k.p.c., uznał za zasadne przyznanie powodom wskazanej wyżej kwoty 108 738,25 zł. Pozostałej części roszczenia powodowie będą mogli dochodzić w odrębnym postępowaniu przeciwko stronie pozwanej.

Jednocześnie przy ustalaniu odsetek za opóźnienie Sąd miał na uwadze przepis art. 455 k.c., według którego jeżeli termin spełnienia świadczenia nie jest oznaczony ani nie wynika z właściwości zobowiązania, świadczenie powinno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania. W niniejszej sprawie pozew został doręczony stronie pozwanej w dniu 18 czerwca 2020 r. (k. 71). Tym samym od żądanej przez powodów kwoty 108 738,25 zł Sąd uznał za zasadne zasądzenie odsetek ustawowych za opóźnienie od dnia następującego po dniu doręczenia pozwu, tj. od dnia 19 czerwca 2020 r., do dnia zapłaty.

O powyższym Sąd orzekł w punkcie I wyroku na podstawie ww. przepisów.

Ponieważ powodowie żądali zasądzenia odsetek ustawowych za opóźnienie od wskazanej wyżej kwoty, jednakże liczonych od dnia 18 lutego 2020 r. do dnia zapłaty, a odsetki te zostały zasądzone od wyżej wskazanej, późniejszej daty, zatem konieczne stało się oddalenie powództwa w zakresie żądanych odsetek w pozostałej, niewskazanej wyżej części, tj. w zakresie żądania odsetek za okres od dnia 18 lutego 2020 r. do dnia 18 czerwca 2020 r. – o czym Sąd orzekł w punkcie II wyroku.

Końcowo, biorąc pod uwagę, że zasadniczy sposób obrony strony pozwanej nie zasługiwał na uwzględnienie, Sąd musiał odnieść się do podniesionego przez stronę pozwaną zarzutu skorzystania z prawa zatrzymania.

Zarzut ten nie zasługiwał na uwzględnienie.

Przepis art. 496 k.c. mówi, że jeżeli wskutek odstąpienia od umowy strony mają dokonać zwrotu świadczeń wzajemnych, każdej z nich przysługuje prawo zatrzymania, dopóki druga strona nie zaoferuje zwrotu otrzymanego świadczenia albo nie zabezpieczy roszczenia o zwrot, a według art. 497 k.c. przepis artykułu poprzedzającego stosuje się odpowiednio w razie rozwiązania lub nieważności umowy wzajemnej.

W niniejszej sprawie Sąd przesłankowo stwierdził nieważność umowy kredytu zawartej między stronami. Przy przyjęciu, że umowa kredytu jest umową wzajemną, w ocenie Sądu w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę skuteczne zgłoszenie zarzutu zatrzymania przez stronę pozwaną byłoby hipotetycznie możliwe. Niemniej w niniejszej sprawie to nie nastąpiło.

Po pierwsze, zarzut zatrzymania w niniejszej sprawie nie został przez stronę pozwaną podniesiony wprost – nie został on wyraźnie podniesiony w petitum odpowiedzi na pozew z dnia 16 lipca 2020 r., a jedynie powołano się nań w uzasadnieniu. Co jednak ważniejsze, wskazanie na prawo zatrzymania przysługujące stronie pozwanej było sformułowane bardzo ogólnie. W uzasadnieniu odpowiedzi na pozew w ramach zarzutu zatrzymania strona pozwana wносиła, aby Sąd uwzględnił, że zapłata ze strony pozwanego może nastąpić jedynie w przypadku równoczesnego spełnienia świadczenia ze strony powodowej w wysokości udzielonego kredytu. Jednak zarówno w odpowiedzi na pozew, jak i w końcowym stanowisku pozwanego w sprawie (pismo z dnia 16 grudnia 2021 r.) brak było wskazania, jakiej konkretnie kwoty miał dotyczyć zarzut zatrzymania – nie skonkretyzowano więc roszczenia będącego podstawą zarzutu. Finalnie uwzględnienie tego zarzutu nie było możliwe, jako że w niniejszej sprawie podniesienie tego zarzutu było czynnością procesową o charakterze merytorycznym, gdyż strona pozwana nie skorzystała z prawa zatrzymania (nie dokonała czynności materialnoprawnej) poza postępowaniem sądowym. Zarzut ten w zakresie prawa materialnego stanowił jednostronne oświadczenie woli, zaś pełnomocnik strony pozwanej dysponował jedynie pełnomocnictwem procesowym (k. 109), którego zakres nie został rozszerzony w myśl przepisu art. 92 k.p.c. Tymczasem według art. 91 pkt 4 k.p.c. wynikającymi z mocy prawa czynnościami prawa materialnego, do dokonywania których – w braku odmiennych ustaleń – jest umocowany pełnomocnik procesowy są tylko zawarcie ugody, zrzeczenie się roszczenia i uznanie powództwa. Również pełnomocnik procesowy powodów nie był uprawniony do przyjęcia takiego oświadczenia. Zarzut potrącenia zostałby w tej sprawie złożony w odpowiedzi na pozew, które to pismo było skierowane nie do samych powodów (którzy powinno być adresatem takiego oświadczenia), ale do ich pełnomocnika. Treść art. 91 k.p.c. nie daje podstaw do przypisania pełnomocnikowi procesowemu powodów prawa przyjmowania w imieniu mocodawców materialnoprawnych oświadczeń kształtujących sytuację prawną stron stosunków materialnoprawnych. W tym wypadku wykładnia celowościowa ustawowego zakresu pełnomocnictwa procesowego sprzeciwia się przypisaniu pełnomocnikowi rozszerzonych uprawnień. Pełnomocnik procesowy nie był więc pełnomocnikiem, jaki po myśli art. 95 k.c. mógłby zastąpić powodów w skutecznym zapoznaniu się z oświadczeniem o zatrzymaniu, dlatego również z tego względu zarzut skorzystania z prawa zatrzymania nie mógł zostać uwzględniony.

O kosztach procesu Sąd orzekł w punkcie III wyroku na podstawie art. 100 k.p.c., zgodnie z którym razie częściowego tylko uwzględnienia żądań koszty będą wzajemnie zniesione lub stosunkowo rozdzielone. Sąd może jednak włożyć na jedną ze stron obowiązek zwrotu wszystkich kosztów, jeżeli jej przeciwnik uległ tylko co do nieznacznej części swego żądania albo gdy określenie należnej mu sumy zależało od wzajemnego obrachunku lub oceny sądu.. Powództwo zostało uwzględnione niemal w całości, powodowie ulegli tylko w nieznacznej części w zakresie żądania dotyczącym odsetek. Dlatego Sąd obowiązkiem zwrotu kosztów postępowania obciążył w całości stronę pozwaną. Strona pozwana zobowiązana jest do zwrotu powodom wszelkich poniesionych przez nich kosztów niezbędnych do celowego dochodzenia praw w łącznej wysokości 6.400 zł, na które złożyły się: 1) opłata od pozwu w kwocie 1 000 zł oraz 2) wynagrodzenie dla profesjonalnego pełnomocnika powodów w osobie adwokata w kwocie 5 400 zł, ustalone na podstawie § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie. Jednocześnie od wskazanej kwoty Sąd zasądził na podstawie art. 98 § 1¹ k.p.c. odsetki ustawowe za opóźnienie za czas od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty.